

โปรลิง-เมียดา อิบ-ปะ-ไต (ปฺรณิงษาตาธิบเตชฺช) : จิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมร¹

วรรณะ สอน²

ราชนันท์ นิลวรรณภา³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมรโดยศึกษาจากประชุมเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมรที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยพุทธศาสนาบัณฑิตฉบับปี ค.ศ. 1997 จำนวน 8 เรื่อง คือ 1) ผู้หญิงที่มีกลมายา 2) เพื่อนสองคน 3) ชายขี้เกียจมีภรรยาดี 4) ผู้หญิงที่มีลักษณะไม่เป็นกุลสตรี 5) ผู้หญิงที่แท้จริง แม่ที่แท้จริง พ่อที่แท้จริง 6) ผู้หญิงมาลาอนงิง 7) ภูเขาชายภูเขาหญิง 8) เศรษฐีสามคนอยู่ทิศทั้งสาม ซึ่งจากการศึกษาจิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมร มีอยู่ 2 กลุ่มข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้หญิงกับความเป็นแม่ ผู้มีบทบาทความสำคัญในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมเขมร โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นใหญ่ในครอบครัว 2) ลักษณะของผู้หญิงตามขนบธรรมเนียมในสังคมเขมร สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติที่เด่นชัด ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็นสองลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นมงคล และ 2) ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นอัปมงคล

คำสำคัญ : โปรลิง เมียดา อิบปะไต จิตวิญญาณมาตาธิปไตย นิทานพื้นบ้านเขมร

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “วาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในนิทานพื้นบ้านเขมรฉบับแปลภาษาไทย”

² นิสิตปริญญาเอก สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล: vannaksornmsu@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล: nilawanapa@yahoo.com

Pra Leong Mieda Tipatay: Spirituality of Matriarchy in Cambodian Folktales⁴

Vannak Sorn⁵

Rachan Nillawannapha⁶

Abstract

This study aims to explore the spirituality of matriarchy in Cambodian folktales published in 1997 by the Buddhist Institute of Cambodia. The Cambodian folktales contains eight stories- 1) Trickery of Woman, 2) Two Friends, 3) The Lazy Man Who Has a Good Wife, 4) A Woman Lacking Femininity, 5) A Real Woman, a Real Mother, and a Real Father, 6) The Tricky Woman who Pulls out the Ginger, 7) Male Mountain and Female Mountain, and 8) Three Millionaires in Three Directions. The study of the spiritual of matriarchy in Cambodian folktales provides two main points-1) Women and motherhood are important in life in Cambodian society and culture, and it shows that women play an important role in families; 2) The characteristics of women according to the tradition of Cambodian society and culture indicate that there are two types of women: sacred and unfavorable.

Keywords: Pra Leong Mieda Tipatay, Spiritual matriarchy, Cambodian folktales

⁴ This paper is a part of the dissertation “Ecocritical Discourse Analysis of Cambodian Narratives in Thai translated version”

⁵ Doctor Candidate in the Doctor of Philosophy, Program Thai Languages, Department of Thai and Oriental language.

e-mail: vannaksornmsu@gmail.com

⁶ Asst.Prof.Dr., Department of Thai and Oriental language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University.

e-mail: nilawanapa@yahoo.com

บทนำ

ประเทศกัมพูชามีความเชื่อที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ความเชื่อที่เกี่ยวกับแม่ เมบา (មេ-បា) หรือ เม-แม่ บา-ผู้ยิ่งใหญ่ เมบา (មេ-បា) จึงหมายความว่า “แม่ผู้ยิ่งใหญ่” สำหรับ มาตาธิปไตย กล่าวคือ เป็นการยกย่องผู้หญิงเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า เป็นเจ้าอยู่เหนือผู้อื่น เป็นประธาน เป็นประมุข เป็นใหญ่ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาภายในครอบครัวและสังคม โดยพื้นที่ของผู้หญิงเขมรจะอยู่ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ คำว่า “ผู้หญิง” ยังหมายถึงความมีสิริมงคล อันนำมาซึ่งความสุข ความสำเร็จ มาสู่ครอบครัวและสังคม การดำเนินชีวิตในครอบครัว โดยภรรยาจะมีอิทธิพลอยู่เหนือสามีและลูก ในสังคมเขมรจะยกย่องให้ภรรยาเป็นผู้ถือท้ายเรือ เพื่อพาครอบครัวก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองปรารถนา

นิทานพื้นบ้านเขมร พบว่าการแพร่กระจายอยู่ทั่วไป แต่น่าเสียดายที่ยังไม่มีการถอดแปลให้เป็นที่รู้จักกันมากนัก สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่พบการแพร่กระจายของนิทาน โดยเนื้อหาของนิทานในพื้นที่ดังกล่าว พบทั้งที่มีลักษณะร่วมที่แสดงให้เห็นสายรากลุ่มกันของวัฒนธรรมและลักษณะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งนิทานพื้นบ้านของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้บันทึกภาพหรือลักษณะของสังคมไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ การผกผันนิทานแต่ละเรื่องจะมีการสอดแทรกลักษณะเรื่องราวในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ และความต้องการในด้านพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างในสังคมของชาวบ้านในพื้นที่นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม มีคำโบราณเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติ เช่น “สามีเป็นผู้หาทรัพย์สมบัติ หามาได้แล้วก็ให้ภรรยาเป็นผู้ดูแล คนเฒ่าคนแก่ในสมัยโบราณได้สั่งสอน แนะนำให้ผู้หญิงจงจำไว้ ต้นกล้าข้างดงงามด้วยดิน ส่วนพวกผู้หญิงทั้งหลายที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งชั่วช้าสามัญ ถึงแม้ว่ากิริยามารยาทไม่ดงามนักก็ตาม ถ้าได้ผู้หญิงมีนิสัยรู้จักการเก็บหอมรอมริบอย่างเหนียวแน่น ต้องได้รับความเจริญรุ่งเรือง มีทรัพย์สมบัติเพิ่มพูน เพราะผู้หญิงเฝ้ารักษาดูแล รู้จักเก็บซ่อนสะสม มีความเพียรพยายาม ระวังรักษาให้คงอยู่” (Ngeal, 2005 : 29)

ผู้เขียนสังเกตเห็นว่ายังมีหลักฐานที่สำคัญเกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง เมบา (មេ-បា) โดยคำว่า “เมบา” เป็นความเชื่อแบบมาตาธิปไตย ที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของสังคมเขมรตั้งแต่สมัยโบราณ และได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเพิ่มพูนคุณลักษณะให้ผู้หญิง คำสอนของ “เมบา” (មេ-បា) เป็นบรรทัดฐานศีลธรรมที่เคร่งครัดอย่างหนึ่ง ที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำในชีวิตของตน การถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนี้ จัดเป็นวัตถุประสงค์เพื่ออบรมให้ผู้หญิงได้รับการยกย่องในสังคม สังคมให้การยอมรับโดยเฉพาะผู้หญิงที่มีคุณสมบัติครบถ้วน มีจริยวัตรงดงามน่าสรรเสริญ ปฏิบัติตนไม่ให้หลุดจากศีลธรรมที่ เมบา ได้กำหนดไว้ (Narang, 2005 : 34-35) และความเชื่อเรื่อง เมบา ยังมีความสำคัญดังที่เผยแพร่ปรากฏในเรื่องตำนานนิทานพื้นบ้านเขมร ได้แก่ นิทานพื้นบ้านเรื่อง **คู่บุญคู่รัก** (พนมปะ-เราะฮ์ พนมชะ-เรย์) คือ ภูเขาชายภูเขาหญิง โดยนิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในการประลองความรู้ ความสามารถโดยการขุดดินสร้างภูเขา แต่สุดท้ายแล้วฝ่ายผู้ชายก็

แพ้ฝ่ายหญิง เพราะผู้หญิงมีปัญหาเจ็บแสบมากกว่า

สำหรับตำนานและนิทานปรัมปราจะมีลักษณะภาพแทนผู้หญิงที่มีความหลากหลาย ทั้งความเป็นแม่ผู้ให้กำเนิดชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ ผู้นำที่มีอำนาจ ภรรยาเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาชี้ขาด มีอำนาจในการตัดสินใจ ผู้หญิงที่มีอิสระในการเลือกคู่ครอง ผู้หญิงที่มีสติปัญญาในการค้าทำมาหากินและควบคุมดูแลเศรษฐกิจภายในครอบครัว บรรพบุรุษผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจนำเกรงขามและเป็นผู้ติดต่อกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ หรือแม้แต่ผู้นำทำพิธี (Wongthes, 2019 : 85-86)

“ธรรมชาติเป็นแม่” เป็นคำอุปมาอุปไมย ดังที่ Lakoff และ Johnson ได้กล่าวไว้ว่า “สาระสำคัญของอุปมาคือเป็นการทำความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมายแฝงอยู่” (Lakoff & Johnson, 1980 : 12) สรุปคือ อุปมาทำให้เราเข้าใจความคิดเป็นนามธรรมได้ เช่น อุณหภูมิ พื้นที่ที่เรามองเห็น การเคลื่อนไหวของเด็กหรือผู้ปกครอง ในชุมชนก็เริ่มมองธรรมชาติเป็นผู้ให้ เกิดความรู้ทางกายภาพจากความคิดในสมองออกมาได้ เป็นการมองเห็นสิ่งเหล่านี้และออกเป็นภาพแทนความคิด

การสื่อความหมายของวัตถุสิ่งของ สจ๊วจ ฮอลล์ (Hall, 1997 : 22-23) ได้กล่าวถึงภาพแทน มีสองประเด็น คือ การเป็นตัวแทน คือการผลิตความหมายผ่านภาษา ภาพแทนนั้นการสร้างผลิตความหมายโดยการใช้ระบบสัญลักษณ์ เพื่อเชื่อมโยงความคิดกับระบบสัญลักษณ์เข้ารวมกัน หรืออาจเป็นการเสนอความคิดผ่านระบบสัญลักษณ์ การนำเสนอภาพแทนมีสองประเด็นคือ 1) การนำเสนอภาพแทนในใจ (mental representation) 2) การนำเสนอภาพแทนภายนอก (system of representation) การนำเสนอภาพแทนนั้นเป็นกระบวนการทางภาษา โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น รูปภาพ เสียง คำ ตัวอักษร วัตถุสิ่งของที่มนุษย์ได้พบหรือเห็นผ่านความคิดทางจิตใจ

ในบทความเรื่อง ปิตาธิปไตย ภาพแทนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย ได้ใช้แนวคิดปิตาธิปไตยในบริบทสังคมวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมวัฒนธรรมจีน อินเดีย และไทย พบว่าแนวคิดปิตาธิปไตย ตั้งแต่อดีตยังดำรงอยู่ตราบนานเท่านานในทั้งสามสังคมวัฒนธรรม อนึ่งแนวคิดดังกล่าว ได้ลดน้อยลงในสังคมและวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน ขณะที่สังคมวัฒนธรรมจีนและอินเดียนั้น แนวคิดนี้ยังดำรงอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย เป็นความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงจึงยังปรากฏตลอดมา (Rodsap, 2012 : 30-31)

จากการศึกษาตัวอย่างของนิทานพื้นบ้านเขมรส่วนมาก จะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่เน้นบทบาทหน้าที่อำนาจ ความเป็นผู้นำในทางวัฒนธรรมของผู้หญิง เช่น นิทานเรื่อง เกลอรักสองคน ภูเขาชายภูเขาหญิง ผู้หญิงมีกลมายา มายาดอนจิง ผู้หญิงที่แท้จริง แม่ที่แท้จริง พ่อที่แท้จริง เป็นต้น ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาจิตวิญญานมาตาธิปไตยจากนิทานพื้นบ้านเขมรว่ามีลักษณะอย่างไร และผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้างในสังคมเขมรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาจิตวิญญานมาตาธิปไตยที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านเขมร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผู้วิจัยใช้ประชุมเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมร จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ 1) ผู้หญิงมีกลมายา 2) เกลอรักสองคน 3) ชายชู้เกียจมีภรรยาดี 4) ผู้หญิงไม่เป็นกุลสตรี 5) ผู้หญิงที่แท้จริง แม่ที่แท้จริง พ่อที่แท้จริง 6) ผู้หญิงมาลาถอนชิง 7) ภูเขาชายภูเขาหญิง และ 8) เศรษฐีสามคนอยู่ทิศทั้งสาม

สำหรับแนวคิดในงานวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดจิตวิญญาณมาตาธิปไตย และแนวคิดภาพแทน สำหรับแนวคิดจิตวิญญาณมาตาธิปไตย คือ จิตวิญญาณของเขมรอย่างหนึ่ง ในจำนวนจิตวิญญาณอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ที่ยังคงยึดมั่นยังยืนมาตราบเท่าปัจจุบันนี้ โดยคำว่า “จิตวิญญาณ” ผู้วิจัยได้นิยามไว้ว่าเป็น “จิตวิญญาณอันรุ่งเรืองที่คนเขมรต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและสืบทอดตลอดจนอนาคต ประกอบด้วยความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของคนเขมร

แนวคิดภาพแทน ดังที่ Hall (1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาพแทน เป็นการใช้ภาษาเพื่อพูดถึงบางสิ่งที่สื่อความหมายไปยังคนอื่น ๆ หรือเป็นการผลิตความหมายของภาพในใจเราโดยผ่านภาษา นอกจากนี้ยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างแนวคิดสัญลักษณ์และภาษา ที่ทำให้เราให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ ทั้งสิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งกระบวนการให้ความหมายในวัฒนธรรม คือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ แนวคิดและสัญลักษณ์ถือเป็นหัวใจหลักของการให้ความหมายในภาษา

ผลการวิจัย

การศึกษาจิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมร แสดงผลของการดำเนินงานหลัก 2 ส่วน ได้แก่ ผู้หญิงกับความเป็นแม่ และผู้หญิงตามขนบธรรมเนียม โดยผู้หญิงตามขนบธรรมเนียม ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นสองหัวข้อย่อย คือ ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นมงคล และผู้หญิงเป็นอัมมงคล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้หญิงกับความเป็นแม่

ความเป็นแม่ หมายถึง ภรรยาที่มีลักษณะเหมือนแม่ คอยเฝ้าทะนุถนอม ดูแลปรนนิบัติคอยห่วงใยสามีเหมือนลูก และจงรักภักดีต่อสามีอยู่ตลอดเวลา ภรรยาประเภทนี้ มีจิตใจที่ต้องการให้สามีมีความรู้ มียศศักดิ์ มีความเจริญรุ่งเรือง มีทรัพย์สมบัติ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสะอาดงดงาม มีข้าวปลาอาหารครบถ้วน มีสุขภาพแข็งแรงดี โดยภรรยาจะเป็นคนเฝ้าดูแลหาหยูกยาไม่ให้ขาดตกบกพร่อง

ตำนาน นิทานปรัมปราพื้นบ้านเขมร มีอยู่จำนวนมากที่บอกเล่าถึงความเป็นแม่และความเป็นผู้หญิงที่ดีงดงามตามธรรมเนียมวัฒนธรรม ขนบประเพณี ตั้งแต่สมัยโบราณ คุณค่าและลักษณะผู้หญิงดีที่บุรุษแต่ละคนพยายามแสวงหา ในการแสวงหาผู้หญิงที่ดีจริงนั้น ถึงแม้จะพบกับความยากลำบากน่าเวทนาอย่างไรก็ตาม เขาก็ยังคงต่อสู้แสวงหา “ผู้หญิงครบลักษณะ” ที่จัดว่าเป็นผู้หญิงที่แท้จริงนั้น เพื่อให้มาเป็นหัวหน้าครอบครัว เพื่อให้เกิด

สิริสวัสดิ์มีโชคมีชัย และได้รับความสุขเกษมสันติในครอบครัว ดังนิทานเรื่อง **ปริตติต ภูษิตติต ชีตฤกตติต** คือ **ผู้หญิงที่แท้จริง แม่ที่แท้จริง พ่อที่แท้จริง** พระราชาพอใจที่แปลงตนเป็นคนสามัญเดินซัดเซพเนจรเร่ร่อนนอากาจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง ใช้กลเม็ดอุบายทุกอย่างเพื่อหาผู้หญิงที่แท้จริง มาดาที่แท้จริงและพ่อที่แท้จริง การแสวงหาและวิธีพิสูจน์ใช้ระยะเวลานานจึงได้พบกับความสำเร็จได้ (Cambodian Folktales, 2002 : 207-208)

2. ผู้หญิงตามชนบทรรมนิยมเขมร

ชาวเขมรส่วนมากมองผู้หญิงสองลักษณะ คือ ผู้หญิงเป็นมงคลหรือสตรีศรีลักษณ์ เป็นผู้หญิงที่เกิดมาแล้วล้วนมีคุณลักษณะก่อให้เกิดความเป็นใหญ่และมีความเป็นมงคลติดตัวมาด้วย ทั้งนี้ อาจทำให้มีความเจริญมากขึ้นได้ นอกจากนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้หญิงอีกจำนวนหนึ่งต้องมีความพยายามด้วยตนเอง โดยมีมาตา พิน้องญาติมิตร เป็นผู้มีส่วนร่วมในการอบรมจริยาสมบัติ กิริยามารยาท อากัปกริยาให้มีความเหมาะสม ความงดงาม และอีกลักษณะหนึ่งคือผู้หญิงอัปมงคล ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นมงคล

สังคมเขมร หรือในชนบทธรรมเนียมประเพณีเขมร ผู้หญิงเป็นผู้ที่รู้จักประมาณตน เป็นผู้ทั้งดงามทั้งกิริยา วาจา เป็นผู้ที่มีรู้จักการครองตน เป็นลูกที่ดีของบิดามารดา เป็นภรรยาที่ดีของสามีและเป็นแม่บ้านที่ดี ผู้หญิงในอุดมคติเขมรนั้นต้องเป็นผู้ที่สุภาพเรียบร้อยทั้งกายและจิตใจ เป็นลูกสะใภ้ที่ดีต่อบิดามารดาของสามี เป็นภรรยาที่ดี ภาพแทนผู้หญิงในอุดมคติ หรือผู้หญิงที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้รับการยกย่องและเป็นแบบอย่างเพราะคุณลักษณะเหล่านี้ บางทีก็มีความแตกต่างและขัดแย้งกันเองด้วย (Pranee, 2019 : 207) เช่น ในนิทานพื้นบ้านเขมรส่วนมาก จะเน้นการเสนอภาพแทนผู้หญิงที่ดีว่าควรมีการพูดจาที่นุ่มนวลและอ่อนหวาน หรือมีการจัดวางแผนให้สามีให้คำปรึกษา ดังเช่นนิทานเรื่อง **บุรณณิกขณุตตมขุณฺสโร** “**ประเพณีการเข้าร่วมให้ลูกสาว**” ซึ่งเป็นนิทานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมเขมร

នាងមានរូបរាងល្អស្អាតពណ៌សម្បុរល្អស្អាត ក៏ព្រោះថានាងនៅតែក្នុងម្តប់ ពេលចេញពីម្តប់ក៏មាន ក្តី...អ្នកស្រុកឃើញដូច្នេះក៏នាំគ្នាជកកូនស្រីទើបមានរដូវដំបូងទៅចូលម្តប់ មិនឱ្យត្រូវថ្ងៃដើម្បី ឱ្យស្រស់ស្អាត និងទុកជាប្រពៃណីយ៉ាងសំខាន់តាំងតែពីនោះមក

แปลเป็นไทยว่า

นางมีรูปร่างงดงามผิวพรรณเปล่งปลั่งเช่นนั้นเป็นเพราะว่านางอยู่แต่ในร่ม เมื่อเธอออกมาจากร่มเขาก็มีสีผิว...ชาวบ้านเห็นดังนั้นก็พากันเอาลูกสาวซึ่งเป็นสาวเริ่มมีประจำเดือนไปเข้าร่วมไม่ให้ไปถูกแดดเพื่อที่จะให้งดงามเหมือนเขาและก็เป็นประเพณีตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

(Cambodian Folktales, 2001 : 80)

ตามธรรมเนียมเขมรโบราณ ผู้หญิงมีหน้าที่และภารกิจเป็นใหญ่กว่าบุรุษในเรื่องครอบครัว จะมีความร่ำรวย ยากจน จะดีจะร้าย เป็นความรับผิดชอบของผู้หญิง ในสังคมเขมรให้ความสำคัญลูกสาวมากกว่าลูกชาย เพราะเขาเข้าใจว่าลูกสาวนี้เป็นผู้ตอบสนองทดแทนบุญคุณและมีความมุ่งมั่นกว่าผู้ชาย ลูกสาวเป็นผู้ดูแลรักษาครอบครัวได้อย่างสนิทสนมแนบแน่นกว่าลูกชาย

ผู้เขียนสังเกตเห็นว่า ในสังคมเขมรจะไม่ยินยอมให้ลูกสาวไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวทางฝ่ายชาย ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวฝ่ายหญิง ซึ่งส่วนมากจะทำให้ได้รับความสุขมากกว่าการไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวให้ฝ่ายผู้ชาย ในช่วงที่สามีตายไป ภรรยาที่มีสิทธิ์ที่จะมีสามีใหม่หรือตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ตามใจ

การเลือกคู่ครอง ครอบครัวของฝ่ายชายจะต้องเป็นผู้มาสู่ขอฝ่ายหญิง โดยครอบครัวฝ่ายหญิงมีสิทธิ์ครบทุกอย่างในการเลือก การกำหนดและตัดสินใจ ลูกชายจะต้องมาอยู่รับใช้ครอบครัวของฝ่ายหญิงก่อน เมื่อเขาสังเกตได้ แต่ถ้าหากว่าในขณะที่มาอยู่รับใช้นั้น เขาสังเกตเห็นว่ายังไม่เป็นที่พอใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น เขามีสิทธิ์ที่จะยกเลิกไม่ให้แต่งงานกับลูกสาวของเขาได้ ลักษณะการวินิจฉัยนี้ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนอยู่ในเรื่อง **นิทานพื้นบ้านเขมร** คือ **พ่อบาเลือกลูกเขย** (Cambodian Folktales, 2001 : 72) ถึงแม้ว่าเรื่องพ่อบาเลือกลูกเขยจะมีเนื้อหาต่อต้านกับขนบธรรมเนียมที่ให้ลูกชายไปอยู่รับใช้พ่อแม่ของลูกสาวก่อนก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นพื้นฐานที่ทำให้เราเห็นความสำคัญกับครอบครัวฝ่ายหญิง การที่พ่อบาแม่ยายตั้งใจไม่ยอมยกลูกสาวรูปร่างงดงามของเขาให้แต่งงานกับผู้ชายคนแรกนั้น เพราะว่าผู้ชายคนนั้นไม่เคารพปฏิบัติตามคุณลักษณะที่ท่านกำหนดให้ “ตบตีดำแม่” การที่เคารพข้อตกลงกันไม่ได้นี้ คือ ทำให้เขามีสิทธิ์ยกเลิกโดยไม่อาจไปเรียกร้องอะไรได้ ผู้ชายคนที่สองที่ตนจะยกลูกสาวให้ นั้นเพราะว่าผู้ชายคนนั้นเคารพปฏิบัติตามข้อตกลงได้ทุกอย่างตามที่พ่อบาได้กำหนดไว้ การพิสูจน์ของพ่อบาแม่ยายที่มีต่อผู้ชายคนที่สองนี้ ใช้ระยะเวลาเวลานานมาก พ่อบาได้มองเห็นความสามารถ ความเฉลียวฉลาด การเคารพปฏิบัติตามข้อตกลงของผู้ชายคนที่สองนี้ พ่อบาจึงตัดสินใจยกลูกสาวและจัดพิธีแต่งงานให้

นิทานเรื่อง **เสด็จธำมรงค์เสด็จงาม** คือ **เศรษฐีสามคนอยู่ทิศทั้งสาม** โดยเนื้อเรื่องได้ให้ผู้เป็นแม่ เป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกคู่ครองให้แก่ลูกสาว เนื้อเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าเศรษฐีที่อยู่ทิศตะวันตก เวลาที่ไปสู่ขอลูกสาวของเศรษฐีที่อยู่ตรงกลางได้พบเพียงแม่ แม่ก็ตัดสินใจยกลูกสาวให้แก่เศรษฐีทางทิศตะวันตก ส่วนเศรษฐีทางทิศตะวันออก ก็ได้มาสู่ขอลูกสาวของเศรษฐีที่อยู่ตรงกลางเหมือนกัน แต่ได้พบเพียงผู้เป็นพ่อเท่านั้น แล้วพ่อก็ตัดสินใจยกลูกสาวของตนให้เศรษฐีทางทิศตะวันออก เมื่อถึงเวลาที่จะจัดพิธีแต่งงาน เศรษฐีทางทิศตะวันตกและทางทิศตะวันออกเกิดความขัดแย้งกัน มีการร้องเรียน เกิดเป็นคดีความกัน ไปถึงตุลาการ ตุลาการตัดสินคดีไม่ได้ก็นำเรื่องนี้ไปทูลถวายพระมหากษัตริย์ พระองค์ก็ทรงตัดสินคดีให้เศรษฐีที่อยู่ทิศตะวันตกเป็นผู้ชนะ เพราะมาตาเป็นผู้เลี้ยงดูทะนุถนอม อบรม คอยดูแลรักลูกมากกว่าฝ่ายพ่อ ดังนั้นท่าน ได้กล่าวว่า

កូនស្រីរបស់សេដ្ឋីគួរមានធ្វើជាភរិយារបស់សេដ្ឋីដែលម្តាយមានលើកឱ្យ ពីព្រោះម៉ែគឺជាអ្នកចិញ្ចឹម បីបាច់តាំងពីតូចរហូតធំ ជាងឪពុក ដូច្នេះទើបកាត់សេចក្តីសម្រេចឱ្យកូនសេដ្ឋីទៅសេដ្ឋី នៅទិសខាងលិច ចំណែកសេដ្ឋីនៅទិសខាងកើតនោះ មិនមានកូនស្រីធ្វើជាប្រពន្ធនោះទេ ហើយ ទ្រង់មានឱ្យសេដ្ឋីទាំងពីរស្រុះស្រួលគ្នាឡើងវិញ ហើយត្រឡប់ទៅលំនៅដៀងៗខ្លួន

แปลเป็นไทยว่า

ลูกสาวของเศรษฐีควรเป็นภรรยาของเศรษฐีที่แม่ยกให้ เพราะแม่เลี้ยงดูแลตั้งแต่ เล็กจนโต มีความเหนียวยากกว่าพ่อควรมีสิทธิ์ในตัวลูกสาวกว่า จึงทรงวินิจฉัย ว่าให้ลูกสาวของท่านเศรษฐีเป็นภรรยาของท่านเศรษฐีที่อยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนเศรษฐีอยู่ทิศตะวันออกที่พ่อยกลูกสาวให้มันไม่ควรได้ เพราะลูกผู้หญิงพ่อ ไม่ค่อยจะได้ดูแลเหมือนแม่ และพระองค์ทรงให้เศรษฐีทั้งสองประนีประนอม กัน คืบคั่นต่อกันเหมือนเดิม เศรษฐีทั้งสองก็กราบทูลลาไปสู่นบ้านของตน

(Cambodian Folktales, 2002 : 68)

ในนิทานเรื่อง **บุรุษศรัณ** **บาทบุรุษศรัณ** **ผู้ชายซีเกียจ** **มีภรรยาครบลักษณ์** แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่มีคุณสมบัติดีงามทุกประการ หรือที่เรียกกันว่า “ผู้หญิงครบลักษณ์” โดยเนื้อเรื่องได้แสดงให้เห็นความพยายามของเพราร์กซ์ที่ต้องการจะฆ่าชายซีเกียจซึ่งเป็นสามีของผู้หญิงครบลักษณ์ ซึ่งมีความต้องการที่จะตัดต้นไม้ที่อยู่บริเวณบ้านของตนมาทำเป็นไถ คราด อยู่ที่บริเวณริมบันไดบ้าน แต่ไม่สามารถฆ่าได้เพราะบุญบารมี อำนาจสิริสวัสดิ์มงคลของภรรยา เวลาที่ชายผู้นั้นออกไปตัดต้นไม้ครั้งหนึ่ง เพราร์กซ์ก็อ้อนวอนชายผู้นั้นขออย่าให้ตัดต้นไม้พร้อมทั้งยอมบอกแหล่งที่ฝังทรัพย์สมบัติ การกล่าวถึงอิทธิพลสิริสวัสดิ์และมงคลของผู้หญิงที่คุ้มครองสามี เป็นการแสดงถึงหลักฐานพยานบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้หญิง “ผู้หญิงครบลักษณ์” มีความเป็นสิริมงคลพิเศษอย่างหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญในเรื่องสิริสวัสดิ์สำหรับผู้หญิงครบลักษณ์นี้เป็นความคิดที่ดีงามเป็นมงคลอย่างหนึ่งที่ยังคงอยู่ในจิตสำนึกมาตราប់เท่าทุกวันนี้ อยู่ในสังคมเขามักจะพูดว่า **สุริยธาตุ** “ครบลักษณ์” เขาจึงเป็นผู้มีทรัพย์สมบัติ ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง ผู้หญิงใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่รู้อะไร เขาจินตนาการว่า **ธาตุ** “ขาดลักษณ์” มีเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นว่า เพราะเหตุที่ผู้หญิงกุลสตรีนี้เอง ที่ทำให้เทวดาไม่สามารถฆ่าสามีได้แล้วยังมอบทรัพย์สมบัติให้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้สังคมจึงให้การยกย่องผู้หญิงครบลักษณ์ ว่าเป็นคนมีบุญวาสนาแท้จริง มีสิริสวัสดิ์ครบทุกอย่าง ถึงแม้ว่าสามีจะซีเกียจใจเขลา ไม่มีปัญญาอะไรก็ตาม ก็ยังมีทรัพย์สมบัติไหลเข้ามาโดยง่าย ไม่ต้องพยายามแสวงหาสักเท่าใดนัก ดังได้มีการอธิบายให้เห็นว่า เทวดายินยอมบอกสถานที่ฝังทรัพย์สมบัติให้ เป็นต้น

លុះត្រឹមត្រូវក្រិយានុក្រមទៅយកសម្បត្តិដែលទេវតាឱ្យ សម្បត្តិមួយគំនរ ប្តីប្រពន្ធពីនាក់ជញ្ជូន
ពីរទៅបីថ្ងៃមិនចេះអស់ ហើយមានប្រាក់ពេញផ្ទះ។ ក្រិយានោះត្រៀមហិបចាក់សោមិនឱ្យ
នរណាឃើញ ហើយយកទៅឱ្យជាងដំឡើងអលង្ការលក់ ជាអ្នកជំនួញហើយមានបានទ្រង់
ក្លាយជាសេដ្ឋី មានអ្នកបម្រើឆ្លងស្តាំរាប់មិនអស់

แปลเป็นไทยว่า

รุ่งเช้าสองสามีภรรยาพากันไปเอาสมบัติซึ่งเทวดาให้ สมบัติกองหนึ่ง ๆ สอง
สามีภรรยาขนกันสองสามวันจึงหมด ล้วนแต่เงินและทองมากมายเต็มบ้าน
ภรรยานั้นเตรียมหีบใส่กุญแจไม่ให้ใครเห็น แล้วเอาไปให้ช่างทำเครื่องประดับ
ขาย เป็นพ่อค้ามั่งมีขึ้น เป็นเศรษฐีมีข้าทาสบริวารมากมายนับไม่ถ้วน

(Cambodian Folktales, 2003 : 98)

“ผู้หญิงครบลักษณะ” นั้น มีความหมายสอดคล้องกับคำว่า “กุลสตรี” อันหมายถึงคุณลักษณะของสตรี
ที่มีความสมบูรณ์เพียบพร้อมในแง่กิริยามารยาทที่มีต่อคนรอบข้างและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะภรรยา ภาพดัง
กล่าวเกี่ยวพันกับข้อเรียกร้องที่สังคมมีต่อสตรีและบรรทัดฐานด้านศีลธรรมที่สังคมนำมาใช้ประเมินคุณค่าสตรี ซึ่ง
แสดงให้เห็นว่าสังคมต้องการสตรีที่มีสติปัญญาและความสามารถในการดูแลครอบครัว เพิ่มพูนรายได้ให้ครอบครัว
ในขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักปรนนิบัติรับใช้สามีและสมาชิกในครอบครัวทุกคนได้อย่างดี แนวคิดทางศีลธรรมจะเข้า
มาตัดสินว่าสตรีผู้นั้นสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีขึ้นเป็นที่ยอมรับของสังคมดังเช่นเรื่องที่กำลังกล่าวข้างต้น

ส่วนนิทานเรื่อง **กุบิลกุบิล พนมโปรธ-พนมขเรย์** คือ **ภูเขาชายภูเขาหญิง** ได้พูดถึงการแข่งขันระหว่าง
ผู้หญิงกับผู้ชายในด้านต่าง ๆ อาทิ การขุดสระ สร้างภูเขา สร้างประสาท โดยผลปรากฏว่า ผู้หญิงจะเป็นผู้ได้
ชัยชนะเหนือผู้ชายอยู่เป็นประจำ สำหรับนิทานเรื่อง **ภูเขาชายภูเขาหญิง** เป็นเรื่องที่อธิบายให้เห็นสมรรถภาพ
ความเฉลียวฉลาด และเทคนิคทุกรูปแบบของผู้หญิง โดยเนื้อเรื่องบอกเล่าถึงการแข่งขันสร้างภูเขาฝ่ายผู้หญิงและ
ฝ่ายผู้ชาย ซึ่งสองฝ่ายได้สัญญาต่อกันว่า เมื่อถึงเวลาที่ดาวประกายพริ้วขึ้นปรากฏแสงสว่างเมื่อใด พวกเราจะหยุด
การขุดดินสร้างเป็นภูเขาทันที ส่วนฝ่ายผู้หญิงรู้ตัวว่าตนเองมีพลังกำลังน้อย ไม่อาจเอาชนะเหนือฝ่ายผู้ชาย
ได้เลย จึงได้คิดหาวิธีโกยมจอมปลอม เพื่อหลอกฝ่ายผู้ชายให้มองเห็นว่าเป็นดาวประกายพริ้วจริง ๆ จึงได้พากัน
หยุด ส่วนฝ่ายผู้หญิงพากันทำงานต่อไป จนกระทั่งดาวประกายพริ้วสว่างขึ้นจริง ๆ ในที่สุดฝ่ายกลุ่มผู้หญิงได้รับ
ชัยชนะเหนือกลุ่มบุรุษ ความคิดที่ทำให้ผู้หญิงได้รับชัยชนะนี้ เป็นความต้องการที่จะให้คุณค่าแก่ผู้หญิง ผู้หญิงมี
พลังกำลังอ่อนแอกว่าผู้ชายก็จริง แต่นางอาจช่วงชิงชัยชนะจากฝ่ายผู้ชายที่มีพลังกำลังเข้มแข็งได้ โดยการใช้สติ
ปัญญาความมุ่งมั่นและกลวิธีเล่ห์เหลี่ยมควบคู่ไปกับความเพียรพยายาม ดังนี้

ខណៈនោះពេលអង្គជ្រាត្រ ពួកស្រីៗមានបញ្ចមុតស្រួត ពេលជីកដីមានពីរ ឬបីម៉ោងហើយ ក៏បបួលគ្នាបង្អួតគោមតូចៗ នៅទិសខាងជើងនៃភ្នំ។ ក្រុមប្រុសៗងាកទៅឃើញគោម ដែលក្រុមស្រីបង្អួតនៅចំកំពូលភ្នំ ក៏គិតថាជាផ្កាយព្រឹក ទើបនាំគ្នាចូលដេកគ្នាសល់ម្នាក់ ចំណែកស្រីៗនាំគ្នាជីកដីរហូតដល់ផ្កាយព្រឹកមែនទែន៖ ទើបឈប់

แปลเป็นไทยว่า

ขณะนั้นเป็นกลางคืน พวกผู้หญิงมีปัญญาเฉลียวฉลาดกว่า เมื่อเขนดินไปได้สองสามชั่วโมงแล้ว ก็ชวนกันชักโคมเล็ก ๆ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของภูเขา พวกผู้ชายเหลือบไปเห็นโคม ซึ่งพวกผู้หญิงชักขึ้นไปแขวนไว้บนยอดภูเขา ก็คิดว่าดาวขึ้นแล้วจึงชวนกันหยุดและนอนหลับหมดไม่มีเหลือ ลักคน พวกสาว ๆ พวกเขนดินจนกระทั่งดาวขึ้นจริง ๆ จึงหยุด

(Cambodian Folktales, 2003 : 548)

นิทานเรื่อง **สังกัฏฐ์ธัมม** คือ *เกลอรักสองคน* ในเรื่องนี้คือการนำเอาลักษณะตรงกันข้ามของผู้หญิงสองคนมาอธิบาย เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของผู้หญิง คือลักษณะของผู้หญิงครบลักษณะและผู้หญิงขาดลักษณะ ผู้หญิงทุกคนไม่ใช่ว่าจะได้รับการยกย่องสรรเสริญทั้งหมด โดยในเนื้อเรื่องได้ชี้ให้เห็นว่า บุรุษที่มีภรรยาครบลักษณะได้เห็นพ้องต้องกันกับภรรยาของตนว่าจะพากันไปวิดน้ำทะเล เพื่อหาทองคำและเงินจากเรือสำเภาที่ได้จมลงในทะเลและจะจับเอาปลาตัวเล็กตัวใหญ่มาทำเป็นปลาแห้ง ความร่วมมือกับความพยายามของคู่สามีภรรยาในการวิดน้ำทะเลนี้ มีผลทำให้ฝูงปลาทั้งหลายตกใจกลัวความตาย เพราะว่าน้ำในทะเลเริ่มลดลง ฝูงปลาเหล่านั้นได้พากันไปพูลक्षัตริย์ปลาถึงความต้องการที่คู่สามีภรรยาพากันมาวิดน้ำทะเล กษัตริย์ปลาได้สั่งให้ฝูงปลาทั้งหลายเอาทองคำ โดก ถาด ชัน จาน ไปให้สามีภรรยาคู่นั้น อ้อนวอนขอให้หยุดวิดน้ำทะเล คู่สามีภรรยานั้นก็กลายเป็นผู้หนึ่งที่มีทรัพย์สินสมบัติมากมาย ดังเช่น

ចៅទាំងអស់ ចូរពាំយកនូវ មាស ៥ ក្រឡ ប្រាក់ ៥ ក្រឡ តោក ថាស ចាន ទៅឱ្យបុរសថ្មី ប្រពន្ធពីរនាក់នោះ ហើយអង្វករឱ្យឈប់បាចទឹសមុទ្រទៀត ត្រីទាំងនោះ ក៏បានយកមាសប្រាក់ គ្រប់ចំនួនដែលស្តេចត្រីបានណែនាំ ហើយក៏នាំគ្នាពាំយកទៅជូនថ្មីប្រពន្ធពីរនាក់។ ក៏មានអង្វករ កុំឱ្យបាចទឹកសមុទ្របន្តទៀត ត្រីក៏មានខ្លក់មាសប្រាស់ តោក ថាស ផ្តិល ចាន ឱ្យថ្មីប្រពន្ធពីរ នាក់នោះ

แปลเป็นไทยว่า

เจ้าทั้งหมดจงคาบเอา ทอง 5 ไห เงิน 5 ไห โดก ถาด จาน ไปให้แก่คนสองสาม
ภรรยานั้น อ่อนวอนเขาให้หยุดวิดน้ำทะเล ปลาเหล่านั้นก็เอาล้างของวัตถุครบ
ถ้วนตามจำนวนที่ท้าวปลาแนะนำ แล้วพากันคาบว้ายมาถึงสองสามภรรยา
อ่อนวอนให้เลิกวิดน้ำทะเล ปลาทั้งหมดอ้าปากคายไ้ ทองเงิน โดก ถาด ชัน
จาน ให้สองสามภรรยา ทั้งสองมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งพากันเลิกวิดน้ำตั้งแต่นั้น
วันนั้น แล้วชนทรัพย์สินทั้งหมดไปไว้ที่บ้าน สองสามภรรยาก็มีทรัพย์สมบัติ
ร่ำรวย มีความสุขสบาย

(Cambodian Folktales, 2001)

ในอุคตคติของคนเขมรที่สะท้อนให้เห็นผ่านนิทาน ก็เป็นการให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงครบลักษณะ ซึ่งมักจะ
ได้รับโชคชัย สิริสวัสดิและมิ่งมงคลต่อครอบครัวทุกแบบอย่าง ด้วยเหตุมาจากลักษณะที่ติดามของตน ผู้หญิงที่ขาด
ลักษณะจะไม่เคยได้รับผลตอบแทนอะไรทั้งสิ้น ถึงแม้จะรู้ว่าเขาร่ำรวยเพราะการไปวิดน้ำทะเลก็ตาม แต่นางก็ขาด
ความอดทนพยายามคิดแต่จะหาเรื่องทะเลาะกันทั้งสามภรรยา จนกระทั่งทำให้สูญเสียผลประโยชน์ระหว่างทาง
ไม่ได้รับผลตอบแทนหรือโชคชัยอะไรเลยแม้แต่หน่อย ตำนานพื้นบ้านเรื่อง **สมณบะเขาสี** **สุริยบะเขาสี** “**ต้นกล้า
พยุคน นารินพยุคน**” ได้เล่าว่า นี่ถือเป็นความจริงแท้ เพราะสังคมเขมรได้ให้คุณค่าแก่ผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ดูแลรักษา
ทรัพย์สมบัติ เป็นผู้รักษาความสามัคคีและผู้มอบเกียรติยศให้แก่สามีและครอบครัว สามีไม่สามารถมีทรัพย์สมบัติ
เกียรติยศและดูแลรักษาความสามัคคีรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพี่ น้อง ญาติมิตรได้เลย ถ้าหากว่าภรรยา
ของตนขาดลักษณะนี้ ได้แสดงให้เห็นชัดเจนอยู่ในเรื่อง **ชาเข็ง** มาเอง “**น้ำของเรา**” (Cambodian Folktales,
2001) หมายความว่า เรื่องนี้นำลักษณะตรงกันข้ามของผู้หญิงมาแสดงให้เห็นว่า คนหนึ่งเป็นผู้หญิงขาดลักษณะ
เรียกว่า “**สุริยบะเขาสี**” หมายถึงแม่กระเซอะกระเลว อีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิงครบลักษณะ เป็นภรรยาของนายสำเภา ในเรื่อง
ต้องการสอนให้เห็นถึงผลวิบากและผลดีของผู้หญิงทั้งสองคนนี้ การนำเอาแนวคิดนี้มากล่าวอ้าง ก็เพื่อชี้ประเด็น
ให้เห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในคุณสมบัติครบแบบอย่างของผู้หญิงครบลักษณะที่อาจรักษาความสัมพันธ์ไมตรี มิตรภาพ
ระหว่างญาติมิตรใกล้เคียง เป็นผู้ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติ เป็นผู้ให้ความรู้ ให้การอบรม เป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจและ
เป็นผู้ทำให้ครอบครัวมีเกียรติยศอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ที่พิเศษยิ่งคือการให้คำแนะนำอบรมสามี จนกระทั่งได้รับ
บรรดาศักดิ์เป็นมนตรีอีกด้วย เรื่องนี้ให้ความสำคัญแก่ผู้หญิง ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่สูงส่งในสังคม เพราะว่าทรัพย์สมบัติ
เกียรติยศและการทำให้ญาติและผู้ใกล้ชิดมีความรัก ก็เพราะเหตุว่าผู้หญิงที่มีลักษณะเหมือนกับอยู่ในคำสอนราช
เนติ ของพระราชสมภารได้อธิบายว่า **โอรสเชื่องสุจริต** **ธิดาเชื่องสุจริต** **ประยูรเชื่องสุจริต** **สุริยบะเขาสี** **สุริยบะเขาสี**
มหาเศรษฐี หมายความว่า “ว่าติดด้วยลม นายเมื่อยศศักดิ์สูงชันได้ด้วยลูกน้อง รักษาความสุขทรัพย์สมบัติคง
อยู่ด้วยผู้หญิง รู้จักเก็บหอมรอมริบไว้ บ้านหลังใหญ่มีความสุขเพราะด้วยภรรยาเป็นคนดี”

2.2 ผู้หญิงเป็นอัมมมงคล

ในสังคมเขมรโบราณ จะไม่ให้คุณค่าแก่ผู้หญิงอัมมมงคลหรือผู้หญิงขาดลักษณะ โดยมีความเชื่อว่าผู้หญิงเหล่านี้ทำให้ชีวิตครอบครัวไม่มีการพัฒนาหรือไม่เจริญเติบโตอะไรทั้งสิ้น มีแต่จะทำให้ครอบครัวและสามีอภัยศในนิทานพื้นบ้านเขมร หรือตำราคำสอนผู้หญิงเขมรมีจำนวนมากที่ได้บันทึกไว้ ได้แก่ คำสอนผู้หญิงของพระบาทองค์ด้วง (Angdoun, 1962 : 40) ได้สั่งสอนผู้หญิงทั้งหลายให้ปฏิบัติต่อครอบครัว ญาติ พี่น้อง บิดามารดาทั้งฝ่ายสามีและฝ่ายของตน ดังในนิทานเรื่อง ฌาตาสรี คือ ผู้หญิงมีกลมายา หรือ สรีเทวทาส คือ ผู้หญิงนุ่งทองหรือ สรีฌาตาสรี คือ ผู้หญิงมีกลมายาถอนขิง นิทานพื้นบ้านเหล่านี้คือสะท้อนให้เห็นผู้หญิงอัมมมงคล หรือผู้หญิงไม่ดี

ในนิทานพื้นบ้านเรื่อง สัมภพัตถิธรรมา ช้อม-ลัญ-ปี-เนียะ คือ เกลธรักสองคน บุรุษที่มีภรรยาขาดลักษณะ หลังจากได้ทราบเรื่องราวว่าเพื่อนรักของตนมีทรัพย์สมบัติด้วยการไปวิดน้ำทะเลนั้น ก็ได้ชักชวนภรรยาไปวิดน้ำทะเลเพื่อหาทรัพย์สมบัติเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้รับผลตอบแทนเหมือนบุรุษที่มีภรรยาครบลักษณะนั้นเลย เพราะภรรยาของตนเป็นผู้หญิงขาดลักษณะ เขาได้อธิบายถึงการกระทำของผู้หญิงขาดลักษณะว่า เพียงแค่หยิบเอาข้าวสารก็หกรั้งละเป็นกำมือ เอาข้าวสารไปล้างก็หกรั้งละเป็นกำมือ นำเอาข้าวสารไปเทใส่หม้อก็ทำหกรั้งอีก ถึงเวลารินน้ำข้าวก็ทำข้าวหกรั้งอีก ตอนใส่ข้าวสารให้หุงได้เต็มพอดิบกับหม้อข้าว แต่เวลาใส่กระเชอแล้วพาสามีเดินทางไปวิดน้ำทะเล เวลาที่วิดน้ำก็ทะเลาะกัน ดังเช่น

ธาสชกจิกจันธังสขุภพธรรมา ฌาตาสรี ๕ ថ្ងៃ ទឹកសមុទ្រក៏ចាប់ផ្តើមស្រក ធ្វើឱ្យប្លង់ត្រីទាំងឡាយភ័យភ័យតក់ស្លុត់ម្តងទៀត តែដោយសេចក្តីមិនអត់ធ្មត់ ឆាឆាចលក្ខណ៍បោះឧបករណ៍ ឆាឆាចលក្ខណ៍ ហើយនិយាយថា “បាទច្រើនថ្ងៃហើយ មិនឃើញមានអ្វីសោះ អញឈប់បាទហើយ ប្តីប្រពន្ធពីរតាកណ្តោះគ្នា ប្តីជេរប្រពន្ធ ប្រពន្ធជេរប្តី យកល្មុះ រៀងៗ ខ្លួន ដោយប្រើពាក្យអសុភាព ទ្រគោះបោះបោកដាក់គ្នា ហើយក៏នាំគ្នាឈប់បាទទឹកសមុទ្រទៅ” ស្វាមីភរិយាទាំងពីរប្រើកម្លាំងប្បវេណីមកហើយ ក៏មិនបានផលប្រយោជន៍អ្វី ក៏ព្រោះមានប្រពន្ធចាតលក្ខណ៍

แปลเป็นไทยว่า

นางวิดน้ำทั้งโกรธทั้งด่าสามี วิดน้ำได้ 5 วัน น้ำในทะเลเริ่มลดลง ทำให้ฝูงปลาทั้งหลายตกใจกลัวภัยอันตรายครั้งหนึ่ง แต่ด้วยความหวังไม่มีความอดทน นางขาดลักษณะขว้างเครื่องวิดน้ำทิ้งแล้วพูดว่า “วิดหลายวันแล้ว ไม่เห็นมีสิ่งของอะไรเลยแม้แต่หน่อย ฉันจะเลิกวิดแล้ว ผัวเมียทะเลาะกัน เมียด่าผัว ผัวด่าเมีย

ต่างเอาชนะกันจนกระทั่งพุดจาด้วยถ้อยคำหยาบคายทั้งสามมีทั้งภรรยา แล้วก็พากันหยุดวิตุน้ำทะเล” สามภรรยาทั้งคู่ใช้กำลังกายออกแรงวิดน้ำเป็นเวลาห้าวันแล้ว ยังไม่ได้รับผลตอบแทนอะไรเลย แม้แต่นิดเดียวนี้เหตุเกิดมาจากผู้หญิงขาดลักษณะ

(Cambodian Folktales, 2001)

สองสามภรรยาไม่ได้อะไรเลยก็หยุดทะเลาะกัน พวกมันถอนสาหร่าย สามได้ 1 หาบ ภรรยาได้ 1 หาบ หาบกลับบ้านทะเลสาหร่ายทิ้งไว้ข้างฝาปล่อยให้เน่าเสียหมดอีก นอกจากนี้ยังมีทานเรื่อง **เกาะเข็ญ เมีย-เียง** ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงขาดลักษณะเช่นเดียวกัน ชายหนุ่มคนหนึ่งเป็นคนยากจนมีภรรยาอุปถัมภ์แต่จิตใจขี้เหนียวเห็นแก่ตัวยิ่งนัก ผู้อยู่ใกล้ชิดทุกคนเกลียดชังไม่ชอบแม้แต่คนเดียว วันหนึ่งชายหนุ่มได้นำภรรยาไปตกจับปลาที่ริมทะเล ภรรยาขาดลักษณะถือกระเชอทะเลเดินตามหลัง ปลาและกุ้งที่ไปตกจับได้ตกลงไปในน้ำจนหมดสิ้นไม่เหลือปลาแม้แต่ตัวเดียว (Cambodian Folktales, 2001) นางเป็นสตรีขาดลักษณะ สรุ่ยสร้อย ไม่มีความคิดที่จะดูแลทรัพย์สินสมบัติ เวลาที่ถูกถ่ายทอดจากระก๊วกเอาผ้าแพรราคาแพงเช็ดอุจจาระให้ลูกแล้วเอาโยนทิ้งไป การฟุ่มเฟือยอย่างนี้ ทำให้ทรัพย์สินสมบัติวิเศษสูญหายหมดสิ้น แล้วทำให้ตนเองตกต่ำกลายเป็นคนยากจน เดินขอทานเขาเลี้ยงชีวิต เหมือนคำสุภาษิตได้กล่าวว่า “เหตุนี้ที่ผู้หญิงครบลักษณะ หรือผู้หญิงไม่เป็นกุลสตรี คือเป็นผู้ที่ดูแลสามีครบถ้วนอย่างสมบูรณ์แบบ แตกต่างจากหญิงที่จัญไรมากอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ตนอยู่กับคนยากจนก็ได้กลายเป็นร่ำรวย”

ดังนั้น ในสังคมเขมรจึงให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงเป็นมงคล ในการดูแลทรัพย์สินสมบัตินี้เป็นอย่างมาก เพราะ
 ว่าเขาได้ยกมอบภารกิจนี้ให้แก่ผู้หญิงซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว คำว่า “หัวหน้าครอบครัว” มีความหมายกว้างมาก
 คือ ครอบคลุมถึงการปกครองดูแลบ้านเรือน ทรัพย์สินสมบัติ อบรมดูแลรักษา รับผิดชอบทุกอย่างในครอบครัว สามี
 มีหน้าที่เป็นผู้นำทรัพย์สินสมบัติมาให้ ส่วนภรรยาเป็นผัดูแลรักษาเก็บหอมรอมริบทรัพย์สินสมบัติ

ในนิทานเรื่อง ฅาญาสุริ เมีย-เยีย ชัด-ตเรีย คือหมายถึง ผู้หญิงมีกลมายา ในเนื้อเรื่องได้สะท้อนให้เห็นความไม่ดีของผู้หญิงขาดลักษณะหรือผู้หญิงมิใช่เป็นกุลสตรี วันหนึ่งสามีไปขุดมันในป่าแต่ตรอนจึงได้เข้าไปอาศัยอยู่หลังศาลเจ้าแห่งหนึ่ง ภรรยาจัดเตรียมสิ่งของเพื่อไปบนเจ้าพ่อขอให้สามีของตนตายจะได้เอาเข้ามาเป็นสามีแทน เตรียมของเสร็จแล้วก็เอาสิ่งของไปยังศาลเจ้านั้น สามีเห็นภรรยาของตนเดินเข้าไปในศาลเจ้านึกแปลกใจว่าภรรยาของตนมาทำอะไรในศาลเจ้า ส่วนภรรยาเข้ามาเพื่อบนบาน จะทำอย่างไรให้เจ้าไปทำร้ายสามีของตนเองให้ตาย จะได้รับเอาสามีใหม่มาอยู่ด้วย ดังนี้

អី ប្រសិនបើនាងមានសហាយ ចង់ឱ្យប្តីស្លាប់ មិនពិបាកទេ ទៅផ្ទះវិញចុះ ទៅរកមាត់ក្រាបពង
មកស្មោះឱ្យប្តីនាងសឹកស្លាប់ហើយ

แปลเป็นไทยว่า

เออ ถ้านางมีชู้ อยากให้สามีตายละไม่ยากหรอก กลับบ้านเถิด ไปหาแม่ไก่ที่
กำลังฟักไข่พร้อมเอามาทั้งรังต้มให้ฟัวกินมันก็จะตาย

(Cambodian Folktales, 2001)

อย่างไรก็ตาม จากนิทานที่เล่าถึงผู้หญิง หรือสตรีชาดลักษณะเป็นผู้หญิงอัปมงคล มีปรากฏในนิทานโบราณ
เขมรมากมาย ที่บรรพบุรุษสร้างมาเพื่ออบรมสั่งสอนผู้หญิงให้เป็นคนดี ลักษณะผู้หญิงชาดลักษณะ หรือกุลสตรี
ได้แก่ ตำนานเรื่อง **สรีษษาคช** **ชัต-ตเรีย** **เมีย-เยีย** **ต็อก-คเยีย** คือ ผู้หญิงมายาถอนขิง เป็นนิทานที่เล่าสู่กันฟัง
มาตั้งแต่โบราณจนปัจจุบันนี้ เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงคนนี้มีสามีแล้วแต่มีกลอุบายแอบมีชู้อีก เพราะสามี
คนเดิมเป็นคนที่ใจซื่อตรงแต่ไม่มีสติปัญญา ส่วนภรรยาเป็นคนที่ไม่ซื่อตรงต่อสามีและมีมารยาทมาก วันหนึ่งภรรยา
ประสงค์ไปพบชู้ เนื่องจากไม่ได้พบกันมายาวนาน แต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะไปได้เพราะหมู่บ้านนั้นอยู่ไกล จะ
เดินไปก็กลัวผีหลอก ดังนั้น ภรรยาก็ขอสามีไปซื้อไก่เพื่อเอามาทำอาหารกิน ว่าแล้วก็ช่วยสามีกันไปซื้อไก่จากชาว
บ้านที่อยู่ใกล้บ้านของชู้ สามีภรรยาลงมาหาซื้อขิง ภรรยาเดินแยกจากสามีไปพบชู้บอกกลอุบายต่าง ๆ เสร็จแล้ว
ก็กลับมาพบสามี โดยเหตุนี้จึงมีคำโบราณกล่าวว่า มายาถอนขิง และมีทำนองเพลงขับร้องด้วยดังนี้

นางเหยียนาง	นางเหยียนาง	นางเจ้าคช	รณังจัน
เทณคคช	จันเจ้าจัน	คคคคคคคค	คคคคคคคค
คคคคคคคค	คคคคคคคค	คคคคคคคค	คคคคคคคค

แปลเป็นไทยว่า

นางเหยียนาง	นางเหยียนาง	นางไปถอนขิง	ลั้มลงทั้งตัว
เมื่อถอนครั้งก่อน	น้องไปทั้งตัว	ครั้งหลังยกย้อน	จะให้ฟัวตาย
ฟัวนางเป่าปี	นางขอทำกรับ	ตีดั้งกรับกรับ	จบบทพายุเรือ

(Cambodian Folktales, 2001 : 121)

ดังจะเห็นได้ว่า บรรพบุรุษเขมร ได้เรียบเรียงนิทาน ตำนานพื้นบ้านจำนวนมากเกี่ยวข้องกับการสั่งสอน
แก่ผู้หญิงเขมรให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในแนวทางความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ได้อธิบาย
แสดงให้เห็นว่า สังคมเขมรเอาใจใส่เกี่ยวกับผู้หญิงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่เป็นลูก เป็นภรรยา

และเป็นแม่ การอบรมสั่งสอนนี้ไม่ใช่เป็นการกดขี่ข่มเหงผู้เป็นเพศหญิง แต่เป็นการยกย่องในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมต่างหาก เพราะว่าสังคมเขมรยอมรับว่าผู้หญิงเป็นผู้มีความยิ่งใหญ่และเป็นมงคล อีกทั้งเพื่อเป็นการรักษาคุณสมบัติทั้งสองนี้เอาไว้ให้คงความเป็นที่เลื่องลือตลอดไป ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติตามลักษณะที่เป็นผู้หญิงตามฉบับคำสอนผู้หญิง ไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่มีอิทธิพลอยู่ในสังคมเขมร แล้วจะต้องถูกสังคมทอดทิ้งไม่ได้รับการยอมรับนับถือ และไม่ได้รับการยกย่องอีกต่อไป

สรุปผลและการอภิปรายผล

การศึกษา **ปฐิณิษยาตาดิษเตตฺตญฺ**: จิตวิญญาณผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเขมร ดังกล่าวนี้นี้ สะท้อนให้เห็นว่าบรรพบุรุษเขมรได้สร้างเรื่องนิทานพื้นบ้านและตำนานเป็นจำนวนมาก เพื่ออบรมสั่งสอนผู้หญิงเขมรให้มีความเข้าใจ ความเชื่อในขนบธรรมเนียมตั้งแต่โบราณ จึงสะท้อนให้เห็นว่าสังคมเขมรเป็นสังคมยึดถือระบบมาตาธิปไตย ยังมีชีวิตอยู่อย่างต่อเนื่องสืบทอดโดยประชาชนเขมรตลอดจนปัจจุบันนี้ สังคมเขมรจัดว่าเป็นจิตวิญญาณที่ทันสมัย รุ่งเรือง มีความคิดเห็นตรงกันในการช่วยกันรักษาปกป้องสืบทอดตามความเชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมวัฒนธรรมเขมร ด้วยเหตุนี้เราสังเกตเห็นว่าสังคมเขมรนิยมยกย่องให้ความสำคัญกับ **ปฺริศฺรฺษณฺ** **ชฺด-ตฺเรย-ครือบ-เลียะ** “ผู้หญิงครบลักษณะ หรือกุลสตรี” อันเสมือนเป็นภาพแทนของผู้หญิงเขมร เป็นผู้มีความดีและเป็นใหญ่ในครอบครัวและสังคม แต่เพื่อให้ได้เป็นผู้หญิงครบลักษณะนั้น ผู้หญิงต้องมีลักษณะสมบัติครบถ้วน ภาพแทนผู้หญิงในอุดมคติของชาวเขมร คือต้องมีความบริสุทธิ์ตามการอบรมสั่งสอนจาก “เมบา” ตรงตามคำสอนผู้หญิงและตามระเบียบสังคม ที่ยอมรับว่าเป็นมาตุภรรมามีความซื่อสัตย์ต่อสามี และเป็นมาตาที่งดงามมีสง่าราศี สมกับความเป็นผู้หญิงครบลักษณะ หรือเป็นกุลสตรีที่สังคมยอมรับ

โดยผู้หญิงในชนบจะเป็นผู้หญิงครบลักษณะ มีลักษณะความเป็นผู้หญิงที่สอดคล้องตามความคาดหวังของสังคมได้กล่าวเอาไว้ นั่นก็คือ ถึงพร้อมด้วยความรู้ เป็นผู้มีความดี ปัญญา กิริยามารยาทงดงาม และการประพฤติตัวตามแบบแผนของสังคม ที่เรื่องนิทานพื้นบ้านได้กล่าวถึงลักษณะที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติเอาไว้ใน “จบบ” ซึ่งเป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทหนึ่งของเขมร โดย “จบบ” ในภาษาเขมรยังมีความหมายกว้าง หมายถึงกฎหมายของรัฐหนึ่ง ๆ ในความหมายว่า ใครทำผิดจบบัญญัติต้องถูกรัฐจับ ถูกสังคมลงโทษอีกด้วย แต่คำว่า “จบบ” ในที่นี้หมายถึงบทอักษรศาสตร์ซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ เป็นร่ายกรองศีลธรรมสำหรับคนทั่วไป หรือ “จบบ” หมายถึง คำที่แต่งเป็นประโยคเพื่ออบรมสั่งสอน ซึ่งจบบนี้อาจถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานทางสังคมของคนกัมพูชา ส่วนผู้หญิงที่อยู่นอกชนบจะเป็นผู้หญิงที่ได้ปฏิบัติตามข้อห้ามที่กล่าวไว้ในนิทานพื้นบ้าน กล่าวคือในจบบห้ามผู้หญิงทำสิ่งใด ผู้หญิงในนิทานมักจะกระทำซึ่งลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเขมร มีลักษณะที่เป็นไปตามวรรณกรรมพื้นบ้านเขมร

นิทานพื้นบ้านเขมร เกี่ยวข้องกับเรื่องตำนาน ขนบประเพณี สิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อชาวบ้านทั่วไป สิ่งพิเศษที่มองหาผ่านนิทานพื้นบ้าน คือการบันทึกวิถีชีวิตของชาวบ้านในทุก ๆ แง่มุมที่ไม่สามารถมองเห็นได้

จากนิทานพื้นบ้าน ลายลักษณ์ที่เน้นการแสดงภาพของชนชั้นสูง เช่น กษัตริย์และขุนนางมากกว่าในสังคมเขมร ภูมิหลังที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน คือ วิถีชีวิตโดยทั่วไปของชาวนา แสดงให้เห็นบุคลิกภาพของคนเขมร อารมณ์ขัน และปรัชญาชีวิตที่พวกเขายึดถือ

นิทานพื้นบ้านเขมรสามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นไปทางสังคมร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี โดยมีการนำเสนอผ่านจินตนาการและความบันเทิง ทำให้นิทานพื้นบ้านเขมรสามารถแสดงภาพหรือบันทึกเหตุการณ์ทางสังคมหรือชีวิตของมนุษย์ได้อย่างอิสระและหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงเขมร ในขณะเดียวกัน การศึกษาจิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมร ก็มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ หลักปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือ มนุษย์มักจะไม่พอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ เพราะมนุษย์มีข้อจำกัดไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือสังคม ไม่สามารถทำอะไรได้ตามที่ใจต้องการ มนุษย์จึงสร้างพื้นที่ที่สามารถทำให้ตัวเองห่างไกลจากข้อจำกัดของตนเองหรือสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ บางอย่างที่เป็นหลักปฏิบัติที่ดีที่สังคมยอมรับจึงดูห่างเหินและหลบหายไปมากที่สุด กล่าวได้ว่า จิตวิญญาณมาตาธิปไตยในนิทานพื้นบ้านเขมรนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณมาตาธิปไตยและบทบาทของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเขมร มีทั้งผู้หญิงดีและผู้หญิงชั่วร้าย

รายการเอกสารอ้างอิง

- Angdoun, P. (1962). *Proverbs teach women*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2003). *The lazy man gets a good wife*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2001). *The mountain of male and the mountain of female*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2001). *The real woman, real mom, and real father*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2001). *The woman withdrawing ginger*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2001). *The woman's lack of appearance*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2002). *Three millionaires*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)
- Cambodian Folktales. (2001). *Trickery of Woman*. Phnom Penh: Cultural Ministry of Cambodian. (In Khmer)
- Cambodian Folktales (2001). *Two friends*. Phnom Penh: Buddhist Institute. (In Khmer)

- Charoenbutra, P. (2016). *Female Archetypes and leadership roles in a fantasy world: The Hunger Games*. Retrieved 14 December 2019, from <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jcosci/index>. (In Thai)
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: The Open University.
- _____. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: The Open University.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ngeal, N. (2005). *Spiritual of Matriarchy in Cambodian Society*. Phnom Penh: Cultural Ministry of Cambodian. (In Khmer)
- Narang, N. (2005). *Tikrong tek Angkor Chomhor Arayathor Khmer*. Phnom Penh: Ministry of Culture in Cambodian. (In Khmer)
- Rodsup, N. (2012). Patriarchy: The Reflection of the Inequality between Male and Female in Asian society. *Buriram Rajabhat University's Academic Journal*, 4(2), 30-46. (In Thai)
- Wongthes, P. (2019). *Gender in Southeast Asia*. Bangkok: Ruenkaew Printing. (In Thai)